

Leonard Łukaszuk

Sprawozdanie z konferencji: „Czynnik religijny w stosunkach międzynarodowych” (Dom Misyjny SVD, Nysa, 16-19 czerwca 2010)

Nurt SVD 44/2 (128), 307-312

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Sprawozdanie z konferencji:
Czynnik religijny w stosunkach międzynarodowych
(Dom Misyjny SVD, Nysa, 16-19 czerwca 2010)**

Leonard Łukaszuk

Czynnik religijny w stosunkach międzynarodowych – pod takim tytułem w dniach 16-19 czerwca 2010 roku w Nysie, w Domu Misyjnym Dobrego Pasterza Zgromadzenia Słowa Bożego odbyła się konferencja naukowa, która zgromadziła 38 uczestników reprezentujących 11 ośrodków naukowych: Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Opolski, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Uniwersytet w Białymstoku, Instytut Studiów Politycznych PAN oraz Misyjne Seminarium Księży Werbistów w Pieniężnie. Prelegenci, głównie młodzi naukowcy, pod merytoryczną opieką dyrektora Instytutu Stosunków Międzynarodowych, prof. dr. hab. Edwarda Halizaka, z różnych perspektyw przedstawiali wymiar religijny niektórych przedsięwzięć politycznych oraz jego wpływ na charakter stosunków wewnątrzpaństwowych i międzynarodowych. Była to już dziesiąta z kolei wspólna konferencja naukowa zorganizowana przez Instytut Stosunków Międzynarodowych UW, Wydział Teologii UWM w Olsztynie oraz Misyjne Seminarium Księży Werbistów w Pieniężnie.

Tak się chyba nieprzypadkowo zdarza, że zarówno pierwsza sesja zorganizowana w Krynicy Morskiej (4-6 czerwca 2001 roku) – jak i obecna, już dziesiąta – skupiają naszą uwagę na najbardziej aktualnych i poznawczo znaczących, społeczno-religijnych obszarach problemowych współczesnego świata.

Pierwsza krynicka sesja – misjologiczno-prawniczo-politologiczna, której animatorem, inicjatorem i organizatorem był ówczesny Prowincjał SVD, śp. o. dr Eugeniusz Śliwka, była próbą refleksji nad społeczno-religijnymi problemami świata u progu trzeciego tysiąclecia. Była to próba udana, bowiem zaowocowała pierwszą wspólną pu-

blikacją książkową¹. Zdominowały ją kwestie humanitarne, społeczno-polityczne i religioznawcze, a także te związane z działalnością misyjną Zgromadzenia Słowa Bożego. Ojciec Eugeniusz Śliwka przybliżył problemy, na jakie natrafiają misjonarze podczas pracy ewangelizacyjnej, apelował także o rozwijanie ruchu wolontariatu dla krajów Trzeciego Świata w ramach Fundacji Misyjno-Charytatywnej Księży Werbistów im. św. Józefa z Szantungu.

W rok później (9-16 czerwca 2002 roku) obył się w Gdańsku Pierwszy Ogólnopolski Kongres Misyjny Zakonów i Zgromadzeń Męskich i Żeńskich, także organizowany przez o. Eugeniusza Śliwkę. Bogaty dorobek Kongresu, wydany pod jego redakcją w dwóch obszernych tomach zatytułowanych *Wyptyń na głębie*² – miałem zaszczyt recenzować na łamach „Polonia Sacra” – kwartalnika krakowskiej PAT³. Tematyka misyjna była prezentowana także w bogatym, wielokulturowym kontekście różnych wydarzeń – także w życiu świeckim – w wielu krajach i regionach świata, w naukowym naświetleniu⁴.

Kolejne wspólne konferencje Księży Werbistów i Instytutu Stosunków Międzynarodowych UW były wyrazem wspólnego intelektualnego reagowania na węzłowe i przeważnie aktualne wydarzenia i wyzwania z obszaru współczesnych stosunków międzynarodowych. A więc także i my staraliśmy się „wyplłynąć na głębie” różnych zagadnień i problemów.

Przedmiotem naszego zainteresowania były kolejno: problemy terroryzmu międzynarodowego (Krynica Morska 28-29 maja 2002 roku); morze w cywilizacji i kulturze, nauczaniu Kościoła i stosunkach międzynarodowych (Gdynia 28-30 maja 2003 roku, konferencja współorganizowana z Akademią Marynarki Wojennej); lotnictwo współczesne i jego problemy w wymiarze kulturowym, cywilizacyjnym, prawnym, ekonomicznym i misyjnym (Dęblin 7-9 czerwca 2004 roku, konferencja współorganizowana z Wyższą Szkołą Oficerską Sił Powietrznych), problemy globalizacji w Afryce (Ocypl 9-10 czerwca 2005 roku); Ameryka Łacińska wobec wyzwań globalizacji (Ocypl 19-21 czerwca 2006 roku); Azja i Pacyfik wobec wyzwań globalizacji (Warszawa 11

¹ W. Lizak i in. (red.), *Problemy społeczno-religijne świata na progu trzeciego tysiąclecia*, Warszawa-Krynica Morska 2002.

² E. Śliwka (red.), *„Wyptyń na głębie”. Materiały Pierwszego Ogólnopolskiego Kongresu Misyjnego Zakonów i Zgromadzeń Męskich i Żeńskich*, t. 1-2, Gdańsk-Pieniężno 2004.

³ L. Łukaszuk, *Wyptyń na głębie*, [w:] „Polonia Sacra”, nr 17/61, 2002, s. 348-351.

⁴ Zob. E. Śliwka, *„Wyptyń na głębie”*, t.2., *Refleksja* (Sesja naukowa), Gdańsk-Pieniężno 2004.

czerwca 2007 roku), Azja Południowa i Południowo-Wschodnia: tradycja i nowoczesność (Pieniężno 18-20 czerwca 2008 roku) oraz ubóstwo jako problem globalny (Krynica Morska 22-24 czerwca 2009 roku).

Dorobek intelektualny tych wspólnych dziewięciu konferencji i towarzyszące im później publikacje książkowe były i nadal pozostają istotnym przyczynkiem do rozwoju nauki o współczesnych stosunkach międzynarodowych, a także misjologii i religioznawstwa. Utrwalenie tego dorobku sprzyja jego upowszechnianiu m.in. w procesie dydaktyki akademickiej⁵.

Cieszy coraz szersze zainteresowanie naszymi konferencjami, czego wyrazem jest sukcesywnie wzrastające uczestnictwo przedstawicieli różnych ośrodków akademickich, a zwłaszcza zaangażowanie autorskie, niekiedy dopiero debiutanckie, wielu początkujących badaczy i dydaktyków – i to nie tylko z Instytut Stosunków Międzynarodowych UW.

Oczekiwać można zatem, że tegoroczna, dziesiąta wspólna konferencja o bardzo bogatym spektrum zagadnień politologicznych i religioznawczych w świecie spólczesnym – także znacząco wzbogaci dotychczasowy dorobek.

Warto, chociażby sygnalnie, odnotować, iż dopiero od niedawna – tj. w końcu pierwszej dekady XXI wieku – po blisko trzydziestu latach przerwy w zainteresowaniach badaczy ponownie zaczęły pojawiać się na rynku wydawniczym, głównie w Europie i Stanach Zjednoczonych, m.in. w takich ośrodkach jak Oksford i Cambridge, pogłębione studia naukowe w formie monografii, a nawet encyklopedii, dotyczące katolicyzmu, judaizmu i islamu. Są one ujmowane z perspektywy politologicznej i socjologicznej, a także filozoficznej.

Przykładowo, w styczniu 2010 roku ukazał się *The Oxford Handbook of Religion and American Politics* – obszerny oksfordzki podręcznik religii i polityki amerykańskiej. Oficyna wydawnicza Oksfordu zauważa, iż społeczności naukowców przez ponad trzy dekady ignorowały studia o relacjach religii i polityki. Analizy prezentowane w mediach na temat roli religii na arenie politycznej oceniane są przeważnie jako

⁵ Dotychczas opublikowano: W. Lizak i in. (red.), *Problemy społeczno-religijne świata na progu trzeciego tysiąclecia*, Warszawa-Krynica Morska 2002; E. Haliżak i in., *Terroryzm w świecie współczesnym*, Warszawa-Pieniężno 2004; E. Haliżak i in., *Morze w cywilizacji, kulturze i stosunkach międzynarodowych*, Warszawa-Pieniężno 2006; M.F. Gawrycki (red.), *Ameryka Łacińska wobec wyzwań globalizacji*, Toruń 2006; L. Łukaszuk, T. Balcerzak (red.), *Lotnictwo współczesne i jego problemy*, Warszawa 2007; J. Nakonieczna, J. Zajączkowski (red.), *Azja Południowa i Azja Wschodnia w stosunkach międzynarodowych*, Warszawa 2010 (w druku).

bardzo uproszczone. Dlatego też obecnie dąży się do wypełnienia tej luki – takimi jak ta oksfordzka publikacja, będącymi pokłosiem prowadzonych badań oraz ocen stanu wiedzy w tej dziedzinie. A dotyczy to zwłaszcza kwestii dotychczas nierozwiązanych – wobec sprzecznych niekiedy wyników badań, a także odniesienia się do problemów i zagadnień, których badacze nie podjęli jeszcze w znacznym stopniu bądź są one w toku obecnie kontynuowanych wysiłków badawczych. Podręcznik oksfordzki określa się jako unikalne osiągnięcie naukowe w tej dziedzinie.

Ostatnio do badań relacji symboliki religijnej i sfery publicznej włączyła się Rada Europy. W 2009 roku wydano podręcznik autorstwa Malcolma D. Evansa o demonstrowaniu (noszeniu) symboli religijnych w miejscach publicznych. Punktem wyjścia podjętych rozważań jest Europejska Konwencja Praw Człowieka w odniesieniu do wolności myśli, przekonań i religii. Kluczowe zagadnienia pochodzą z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i dotyczą zagadnień odpowiedzialności państw i obywateli. Głównym problemem jest noszenie symboli religijnych jako części ubioru w miejscach publicznych. Dotyczy to określonych przejawów zachowania się m.in. w miejscach zatrudnienia – w instytucjach państwowych, szkołach, uczelniach i firmach oraz w systemie wymiaru sprawiedliwości.

Temat naszej konferencji, *Czynnik religijny w stosunkach międzynarodowych*, wiąże się z wieloma zagadnieniami, sięgającymi m.in. do wielokulturowości i międzykulturowości. W wydawanych przez Cambridge University Press „New Testament Studies” ukazał się w 2009 roku artykuł Andrie du Toit z Uniwersytetu w Pretorii (Republika Południowej Afryki) ukazujący teologię św. Pawła z perspektywy międzykulturowości. Przedmiotem analiz są m.in. pewne podobieństwa kulturowe judaizmu i hellenizmu⁶.

Jan Assmann z Uniwersytetu w Heidelbergu przygotowuje do druku obszerną monografię *Religio Duplex. Ägyptische Mysterien und Europäische Aufklärung*, która przedstawia wyniki badań dotyczące roli oświecenia w Europie, kiedy powstaje religioznawstwo; egipskiego modelu „religio duplex”; idei „podwójnej religii” – wyznaniowej i państwowej oraz na „nowym poziomie” – zamiast misterii – idei „Menschheitsreligion” jako powiązanej triady: kultura – narodowość – religia.

⁶ A. du Toit, *Paulus Oecumenicus: Interculturality in the Shaping of Paul's Theology*, [w:] „New Testament Studies”, nr 55, 2009, s. 121-143.

Profesor socjologii z USA, Aleksander Tristan Riley wydał w 2010 roku książkę pt. *Godless Intellectuals. Intellectual Pursuit of the Sacred Reinvented*. Jeden z krytyków recenzujących dzieło zauważa, iż tylko nieliczni są skłonni uznać powrót religii jako czynnika teorii społecznej – i że nikt dotychczas tak dalece i tak kongenialnie jak Riley nie objaśnił wkładu francuskiej myśli społecznej do wyzwania, jakie niesie *sacrum* obecnie. Ukazuje on bowiem projekt Durkheima jako tworzący quasi-religijną kwestię w drodze bardziej pogłębionej niż czyniła to większość interpretatorów.

Tak więc przytoczone tu, wybrane z wydawanych ostatnio publikacji religioznawczo-politologicznych ukazują aktualność badanych materii i mogą być inspiracją i zachętą do podejmowania studiów i debat nad referatami prezentowanymi na konferencji, tak aby i uwzględnić, w miarę możliwości, szerszą perspektywę poznawczą badanych materii.

Zgodnie z oczekiwaniami animatorów i organizatorów, ta zorganizowana w 2010 roku w Nysie Konferencja o bogatym wolumenie zagadnień politologicznych i religioznawczych w świecie współczesnym wzbogaciła znacząco dotychczasowy dorobek badawczy. Pierwszy panel Konferencji z ogólnym zarysem wiodącej problematyki wprowadził w klimat intelektualny tej ambitnie i szeroko zaprojektowanej przestrzeni poznawczej debaty nad relacjami religii i polityki. Objęła ona ich różne konteksty kulturowe na kilku kontynentach – ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki Azji, Afryki i Ameryki Łacińskiej. Głównym animatorem takiego profilu Konferencji był o. prof. Jacek Pawlik SVD, jako współorganizator i gospodarz z ramienia Instytucji Werbistowskich konferencji organizowanych wspólnie z Instytutem Stosunków Międzynarodowych UW – godny kontynuator dzieła o. dr. Eugeniusza Śliwki.

Uczestnicy tej bogatej debaty, na przykładzie wybranych krajów i regionów, starali się nakreślić zobiektywizowany obraz diagnostyczny stanu relacji wzajemnych czynnika religijnego i społeczno-politycznego we współczesnym świecie, co było znacznie szerzej zaprezentowane niż rola czynnika religijnego w tradycyjnie pojętych stosunkach międzynarodowych – jak to ujęto w temacie Konferencji. Pod względem struktury merytorycznej i założeń metodologicznych tematyka Konferencji została spójnie, harmonijnie zaprojektowana i odpowiednio ustrukturyzowana. Referaty przygotowano z należytą starannością – przeważnie w szerszej, niekiedy erudycyjnej perspektywie poznawczej. Wzbogaciła je nowa faktografia i pogłębione refleksje na kanwie aktualnych i wcześniejszych badań. Spoiwem wielu wątków

była z powodzeniem podjęta próba przekrojowego, interdyscyplinarnego i wielodyscyplinarnego zaprezentowania nowych zjawisk, problemów i aspektów ukazujących rolę religii jako znaczącego czynnika motywującego i organizującego działania różnych społeczności etnicznych i kulturowych. Osiem bogatych w treści sesji tego trzydniowego, jubileuszowego spotkania – dzięki twórczemu, intelektualnemu zaangażowaniu kilkudziesięciu uczestników i dużej sprawności moderatorów paneli oraz organizatorów – zaowocowało oczekiwanymi pozytywnymi rezultatami.

Dziesiąta Konferencja Naukowa w Nysie, podobnie jak poprzednie organizowane wspólnie z ojcami werbistami, dzięki ich intelektualnemu i organizatorskiemu zaangażowaniu oraz gościnności wpisuje się na trwale swym dorobkiem do bogatego jubileuszowego wolumenu dziesięcioletniej współpracy naukowo-badawczej Instytutu Stosunków Międzynarodowych UW i naukowych instytucji werbistowskich.